

ROBERT KUREK

Środki własne zakładów ubezpieczeń – ujęcie w Solvency II

Stosunek pomiędzy wymogami kapitałowymi (wymagany kapitał) a dopuszczonymi na jego pokrycie środkami własnymi (dostępny kapitał), to wiodący parametr bezpieczeństwa stosowany w Solvency I. Jego weryfikowanie i sprawdzanie przez organy nadzorcze stało się jednym z najbardziej użytecznych instrumentów wypracowanych w toku rozwijania sektorowego nadzoru ubezpieczeniowego. Wskaźnik relacjonujący pokrycie kapitałów bezpieczeństwa posiadanymi środkami własnymi jest równie istotny w systemie Solvency II, jednak ogólna zasada „im większe środki własne, tym większe bezpieczeństwo zakładu ubezpieczeń” została uzupełniona o komplementarną zasadę dotyczącą odpowiedniej jakości środków własnych.

W opracowaniu dokonana została prezentacja założeń mechanizmu obliczania wysokości dopuszczanych środków własnych w związku z dyrektywą Solvency II, a także analiza różnic między Solvency I i Solvency II. Różnice te wynikają głównie z odmiennej filozofii dokonywanej oceny w jednym i w drugim systemie, ale płaszczyznami, na których można dostrzec pewne odmienności pomiędzy jednym, a drugim systemem są także spełniane przez środki własne funkcje, horyzont czasowy ich obliczania i dostępności, potrzeba zarządzania nimi w adekwatności do aktywów, konieczność partnerskiej współpracy organu nadzoru z zakładem ubezpieczeń w obszarze dopuszczania środków własnych i szeroko lub wąsko określone cele nadzorcze. Wprawdzie parametry umożliwiające weryfikację utrzymywania prawidłowych stosunków finansowych w obu systemach zostały różnie ujęte, to odpowiednia relacja środków własnych i wymaganego kapitału pozostaje w Solvency II jednym z najistotniejszych elementów oceny wypłacalności firm ubezpieczeniowych.

Wprowadzenie

W zależności od przyjętego systemu oceny działalności dostępne zakładowi ubezpieczeń środki finansowe, które powinien posiadać w stosownej wysokości w związku z prowadzoną działalnością, mają odpowiadać uregulowanym przepisami prawa wymogom kapitałowemu (*capital requirement*). Ustalenie wymogu kapitałowego może się odbywać za pomocą marginesu wypłacalności, kapitału obciążonego ryzykiem, kapitałowego wymogu wypłacalności lub też w inny sposób, stanowiąc określony próg graniczny

istotny z punktu widzenia wymagań nadzoru. Środki finansowe będące w dyspozycji zakładu ubezpieczeń (*available solvency*) mają służyć jako zabezpieczenie przed ryzykami, uzupełniać ewentualne niedobory na wypłatę odszkodowań i świadczeń oraz pokrywać nadzwyczajne, niespodziewane koszty i generalnie stanowić źródło pokrycia wszelkich strat finansowych. Jednak z ekonomicznego punktu widzenia, jak i wymagań nadzorczych, nie każdy kapitał dostępny zakładowi ubezpieczeń daje gwarancję zabezpieczenia prawidłowego przebiegu wszelkich operacji zachodzących w różnych obszarach aktywności zakładu ubezpieczeń. Generuje to konieczność ustalenia poszczególnych pozycji zaliczanych w poczet środków własnych, określenia ich wysokości, ustalenia zasad wyceny, a nawet ich rozróżniania w zależności od posiadanych cech jakościowych.

Celem opracowania jest prezentacja założeń mechanizmu obliczania wysokości dopuszczalnych środków własnych w zakładzie ubezpieczeń w związku z dyrektywą Solvency II. Dyrektywa ta nie tylko zmienia podstawowe wymogi wypłacalności zakładów ubezpieczeń, ale także redefiniuje podejście i sposób ustalania środków własnych, w którym obok kryteriów ilościowych istotne znaczenie przypisano kryteriom jakościowym. Porównanie środków własnych ustalanych zgodnie z Solvency II w relacji do Solvency I stanowi również istotny element niniejszego opracowania.

1. Środki własne i fundusze własne – terminologia w Unii Europejskiej i w Polsce

W pierwszej dyrektywie z dnia 24 lipca 1973 r. dotyczącej prowadzenia ubezpieczeń niezyciowych¹, w art. 16 pojęcia „środki własne” czy „fundusze własne” nie występowały. Zawarte było stwierdzenie, że „margines wypłacalności winien odpowiadać aktywom zakładu wolnym od wszelkich przewidywalnych zobowiązań i pomniejszonym o pozycje niematerialne i prawne”, a następnie wymienione zostały pozycje, które mogły stanowić pokrycie marginesu wypłacalności.

Terminy „środki własne” lub „fundusze własne” nie pojawiły się również w dyrektywie z 2002 r. w sprawie marginesu wypłacalności zakładów ubezpieczeń funkcjonujących w dziale ubezpieczeń nie na życie (zmieniającej dyrektywę z 1973 r.). Dla pozycji stanowiących pokrycie wymogów kapitałowych użyte zostało określenie „dostępny margines wypłacalności” (*available solvency margin*). Artykuł 16 tej dyrektywy przyjął brzmienie „dostępny margines wypłacalności składa się z aktywów zakładu ubezpieczeń, wolnych od wszelkich przewidywalnych zobowiązań, pomniejszonych o wartości niematerialne”, a jego ustanowienie odnosiło się do „...całej działalności zakładu ubezpieczeń, przez cały czas” i miał on być równy, „...co najmniej wymogom tej dyrektywy”².

1. Dyrektywa Rady z dnia 24 lipca 1973 r. w sprawie koordynacji ustaw, rozporządzeń i przepisów administracyjnych dotyczących podejmowania i prowadzenia działalności w dziedzinie ubezpieczeń bezpośrednich innych niż ubezpieczenia na życie (73/239/EWG).
2. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 marca 2002 r. (2002/13/WE) zmieniająca dyrektywę Rady 73/239/EWG w sprawie marginesu wypłacalności wymaganego od zakładów oferujących ubezpieczenia inne niż ubezpieczenie na życie.

Równocześnie w branży bankowej (instytucje kredytowe) od wielu lat na potrzeby regulacji ostrożnościowych funkcjonowało określenie „fundusze własne” (*own funds*), których sumę (podstawowych i uzupełniających funduszy) instytucja kredytowa jest zobowiązana utrzymywać na takim poziomie, aby wynosiła nie mniej, niż 8 proc. aktywów i zobowiązań pozabilansowych ważonych ryzykiem (minimalny współczynnik wypłacalności)³.

W pokrewnych branżach sektora finansowego, czego przykładem może być obszar dobrowolnego zabezpieczenia emerytalnego, dla podobnej kategorii finansowej zastosowanie mają jeszcze inne określenia. W artykule 17 dyrektywy w sprawie działalności instytucji pracowniczych programów emerytalnych oraz nadzoru nad takimi instytucjami (dyrektywa IORP) dla „aktywów wolnych od wszelkich przewidywalnych zobowiązań i służących, jako zabezpieczenie kapitałowe” użyte zostało określenie „ustawowe fundusze własne” (*regulatory own funds*)⁴.

W czasie prac nad dyrektywą Solvency II celem konwergencji przepisów dotyczących ustalania elementów wchodzących w poczet środków pokrywających wymogi kapitałowe (*eligible capital*) i ich zbliżenia do reguł obowiązujących w sektorze instytucji kredytowych wprowadzone zostało pojęcie „fundusze własne” (*own funds*), które zawarte jest w art. 87 tej dyrektywy. Nazewnictwo to nawiązuje do ponadsektorowych przepisów dotyczących dopuszczanych na pokrycie wymogów kapitałowych środków i ma szczególne znaczenie dla konglomeratów finansowych i ich nadzorowania⁵. Zgodnie z przepisami unijnymi takie też nazewnictwo – „fundusze własne” (*own funds*) – jest obowiązujące dla regulacji związanych z nadzorowaniem zakładów ubezpieczeń, a należy przez nie rozumieć „...bilansowe i pozabilansowe środki finansowe, dostępne zakładowi ubezpieczeń, zapewniające pełne pokrycie strat w przypadku likwidacji i przy założeniu kontynuacji działalności”⁶.

Zwrot „środki własne” w polskiej nomenklaturze niezmiennie funkcjonuje od początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Pojawił się w ustawie o działalności ubezpieczeniowej z 28 lipca 1990 r.⁷ i doprecyzowany został jeszcze w tym samym roku w roz-

3. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 czerwca 2006 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje kredytowe (2006/48/WE) – zawarta w tej dyrektywie definicja funduszy własnych obejmuje art. 57-61 oraz art. 63-66.
4. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 3 czerwca 2003 r. w sprawie działalności instytucji pracowniczych programów emerytalnych oraz nadzoru nad takimi instytucjami (2003/41/WE). Dyrektywa Solvency II zmienia niektóre zapisy tej ustawy i m.in. (w art. 303) zamiast określenia „ustawowe fundusze własne” wprowadza pojęcie „dostępny margines wypłacalności”. W dyrektywie Solvency II zapowiedziane zostały także dalsze prace nad systemem zasad oceny wypłacalności programów emerytalnych, który jednak odzwierciedlał będzie „w pełni zasadniczą odrębność”.
5. Komisja Europejska wydała na początku 2007 r. *Call for Technical Advice* (Nr. 1) do *Interim Working Committee on Financial Conglomerates* (IWCFC) w nawiązaniu do ponadsektorowych przepisów dotyczących dopuszczanych na pokrycie środków własnych elementów kapitałowych i analizy skutków dla nadzoru nad konglomeratami finansowymi; <http://www.ceiops.org/media/files/requestsforadvice/ECletterandcallforadvicecapital.pdf> (12.09.2007).
6. Ustęp 47 Preambuły do Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (2009/138/WE) – Solvency II.
7. Art. 45 ustawy o działalności ubezpieczeniowej z 28 lipca 1990 r. Dz. U. Nr 59, poz. 344 z późn. zm.

porządzeniu Ministra Finansów regulującym określenie pozycji zaliczanych w poczet środków własnych⁸. Po opublikowaniu projektu dyrektywy Solwency II z 2007 r. w wersji przedstawianej przez Komisję Europejską Parlamentowi Europejskiemu i Radzie Unii Europejskiej w urzędowym, polskim tłumaczeniu⁹, pojawiło się określenie „fundusze własne” zamiast „środki własne”. Jednak już w tłumaczeniu dyrektywy przyjętej przez Parlament i Radę¹⁰ z 2009 r. nie uwzględniono formalnej unijnej nomenklatury, natomiast zastosowanie znalazło dobrze już ugruntowane w polskich przepisach określenie „środki własne”¹¹.

„Środki własne” są wprawdzie pojęciem w polskich przepisach prawa ściśle określonym, to jednak w nazewnictwie dotyczącym środków finansowych pokrywających wymogi kapitałowe popularnie bywają zwane „kapitałami bezpieczeństwa”, „kapitałami gwarancyjnymi”, „funduszami własnymi” lub nawet „kapitałami własnymi”, co w ostatnim przypadku nie jest tożsame z rachunkowym znaczeniem tego określenia (pozycja pasywów bilansu). Bywają również określane „buforem bezpieczeństwa”, „dostępnym kapitałem”, a w rozwiązaniach dotyczących systemów monitorowania wypłacalności zakładów ubezpieczeń na świecie można również znaleźć takie określenia jak „baza kapitałowa” (Australia, RPA) lub „skorygowany kapitał” (USA)¹².

Regulacje odnoszące się do posiadania przez zakład ubezpieczeń stosownej wysokości środków własnych zapewniają prawidłowość realizacji zadań ciążących na zakładzie ubezpieczeń, w tym przede wszystkim wobec ubezpieczonych, są jednym z warunków gwarantujących realizację zasady realności ochrony ubezpieczeniowej¹³. Jako „bufor bezpieczeństwa” absorbują skutki finansowe wystąpienia niekorzystnych i nieprzewidzianych zdarzeń w działalności zakładu ubezpieczeń¹⁴, a ustalenie ich właściwej wysokości, jako elementu oceny działalności zakładów ubezpieczeń, praktycznie we wszystkich systemach prawnych, podlega szczegółowym zasadom i regułom prawnym, do których egzekwowania i kontroli zobowiązane są organy nadzoru¹⁵.

-
8. Art. 1 Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 14 grudnia 1990 r. w sprawie określenia środków zaliczanych do środków własnych, sposobu wyliczenia i wysokości marginesu wypłacalności oraz minimalnej wysokości kapitału gwarancyjnego dla każdego rodzaju ubezpieczeń oraz dla działalności reasekuracyjnej. Dz. U. 1990 nr 89 poz. 525.
 9. Projekt dyrektywy Solwency II – 10 lipca 2007 r. KOM (2007) 361 wersja ostateczna; http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/pl/com/2007/com2007_0361pl01.pdf.
 10. Ostateczny tekst dyrektywy ramowej Solwency II został opublikowany w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej (seria L) z dn. 17 grudnia 2009 r. Dyrektywa (z wyłączeniem niektórych przepisów) weszła w życie 6 stycznia 2010 r. Data ta wyznaczyła formalny początek procesu transpozycji przepisów dyrektywy do systemów prawnych państw członkowskich UE (przygotowania i wydania krajowych aktów prawnych). Faktyczne wejście w życie nowego systemu (pełna transpozycja – zarówno dyrektywy, jak i aktów jej towarzyszących) powinno nastąpić do końca października 2012 r.
 11. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (2009/138/WE) – Solwency II.
 12. W. Bijak, *Praktyczne metody badania niewypłacalności zakładów ubezpieczeń*, Oficyna Wyd. SGH, Warszawa 2009, s. 36.
 13. J. Łańcucki, *Podstawy finansów ubezpieczeń gospodarczych*, PWN, Warszawa 1996, s. 134.
 14. W. Bijak, *Praktyczne metody... op.cit.*, s. 36.
 15. T. Sangowski, *Gwarancje wypłacalności ubezpieczyciela*, w: *Ubezpieczenia w gospodarce rynkowej cz. 2*, praca zbior. pod red. A. Wąsiewicza, Oficyna Wyd. Branta, Bydgoszcz 1994, ss. 107-108.

Bez względu na interpretację nadzorczego systemu oceny wypłacalności, środki własne zakładu ubezpieczeń stanowią określoną nadwyżkę aktywów nad zobowiązaniami uzupełnioną o inne elementy dające gwarancję pokrycia ewentualnych strat zakładu ubezpieczeń. Jako wartość rachunkową wyznaczone są one na podstawie wszelkich kapitałów, będących własnością lub w dyspozycji zakładu ubezpieczeń, mających charakter źródeł finansowania majątku trwałego lub obrotowego i korygowane są o różne pozycje bilansowe i pozabilansowe w zakresie, w jakim stanowią pokrycie obowiązujących wymogów. Składniki zaliczane w poczet środków własnych pokrywających wymogi kapitałowe są ściśle zdefiniowane albo na bazie określonych pryncypiów (kryteria, które określają cechy elementów kapitałowych) lub na bazie regulacyjnej (za pomocą katalogu dopuszczającego określone pozycje elementów kapitałowych).

Ustalenie wymogów kapitałowych ma na celu wyznaczenie takiej wielkości środków własnych, która pozwoli potraktować zakład ubezpieczeń jako wypłacalny, ewentualnie aby jego działalność uważać za bezpieczną stosownie do skali prowadzonej działalności i ekspozycji na ryzyko. Upraszczając zależność pomiędzy wymogami kapitałowymi a środkami zabezpieczającymi wypłacalność można sprowadzić do relacji – środki, które są dostępne (dostępny kapitał) do środków, które powinny być dostępne (wymagany kapitał).

2. Parametry oceny wypłacalności zakładów ubezpieczeń w Solvency II – wymagany kapitał

W rozumieniu założeń Solvency II o wypłacalności zakładu ubezpieczeń można mówić wówczas, gdy stosunek wartości dopuszczonych środków własnych (*eligible own funds*) i określonego wymogu kapitałowego (*capital requirement*) jest większy lub równy jedności (wskaźnik pokrycia). Firmy ubezpieczeniowe zobowiązane są do spełnienia dwóch wymogów kapitałowych: kapitał wypłacalności (*SCR – Solvency Capital Requirement*) oraz minimalny wymóg kapitałowy (*MCR – Minimum Capital Requirement*). Oczywiście, by osiągnąć jednolity poziom ochrony ubezpieczających zarówno MCR, jak i SCR są zharmonizowane na poziomie całej UE.

MCR to minimalny wymóg kapitałowy, pokrywany przez taką wielkość dopuszczonych podstawowych środków własnych poniżej której – przy założeniu kontynuacji prowadzenia działalności przez zakłady ubezpieczeń – ubezpieczający i beneficjenci byliby narażeni na niedopuszczalny poziom ryzyka¹⁶. Szczegółowy sposób jego wyznaczenia zostanie określony dopiero w aktach wykonawczych do dyrektywy¹⁷, jednak

16. Art. 129 Dyrektywy Solvency II.

17. Zgodnie z zapowiedziami Komisji Europejskiej prace ustawodawcze, zmierzające do uchwalenia aktów wykonawczych do dyrektywy rozpoczęły się wiosną 2011 r. Zgodnie z planami ich uchwalenie powinno nastąpić do października 2011 r., czyli najpóźniej podczas sprawowania przez Polskę przewodnictwa w Radzie Unii Europejskiej. Dalsze uszczegółowienie niektórych aspektów systemu Solvency II będzie miało miejsce w standardach lub wytycznych nadzorczych (tzw. aktach poziomu 3), których część już została wydana przez CEIOPS w 2010 r. (np. dotyczące sprawozdawczości publicznej), a część zostanie już wydana w prawnie wiążącej formie (jako wiążące standardy techniczne) przez Komisję Europejską w oparciu o projekty, które przygotowuje nowy, europejski organ właściwy w zakresie nadzoru ubezpieczeń – EIOPA (Europejski Urząd Nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych –

w samej dyrektywie Solwency II ustalony został nieprzekraczalny dolny próg minimalnego wymogu kapitałowego (minimalne wartości absolutne – *absolute MCR*)¹⁸:

- 2,2 mln euro dla ubezpieczeń niezyciowych (dla grup 10-15 – min. 3,2 mln euro),
- 3,2 mln euro dla ubezpieczeń życiowych¹⁹,
- 3,2 mln euro dla działalności reasekuracyjnej.

Wysokość obliczonego MCR (wyliczana i podawana do wiadomości organu nadzoru jest raz na kwartał) nie może spaść poniżej 25 proc. ani przekroczyć 45 proc. kapitałowego wymogu wypłacalności (SCR). W sytuacji, gdy wartość MCR nie będzie się zawierała w referencyjnym paśmie, należy przedłożyć organowi nadzoru wyjaśnienie zaistniałej sytuacji, co stanowi jeden z parametrów umożliwiających monitorowanie sytuacji finansowej przez organ nadzoru.

SCR to kapitałowy wymóg wypłacalności odpowiadający takiemu poziomowi dopuszczonych środków własnych, który umożliwia pokrycie znaczących, nieprzewidzianych strat oraz zapewnia odpowiednią ochronę ubezpieczającym i ubezpieczonym. Formuła jego obliczania ukierunkowana jest na rzeczywisty profil ryzyka zakładu ubezpieczeń, z uwzględnieniem wpływu ewentualnych technik ograniczania ryzyka oraz efektów dywersyfikacji. SCR może być obliczony za pomocą formuły standardowej (modelu narzuconego przez nadzór – Załącznik IV do Dyrektywy Solwency II) lub modelu wewnętrznego (pełnego lub częściowego) opracowanego przez daną firmę ubezpieczeniową. Ustalenie wysokości SCR przy wykorzystaniu modelu wewnętrznego wymaga akceptacji organu nadzoru, a proces akceptacji modelu wewnętrznego został także ujednolicony na poziomie unijnym²⁰.

W relacji do dopuszczonych środków własnych MCR wyznacza ich minimalny poziom, poniżej którego wartość środków nie powinna spaść. Jeżeli wartość dopuszczonych podstawowych środków własnych spadnie poniżej MCR i zakład ubezpieczeń nie będzie w stanie w krótkim czasie przywrócić ich poziomu do wielkości MCR, to udzielone zezwolenie powinno zostać cofnięte. Obowiązkiem zakładu ubezpieczeń jest także stałe posiadanie dopuszczonych środków własnych pokrywających kapitałowy wymóg wypłacalności – SCR. SCR odzwierciedla taką wielkość dopuszczonych środków własnych, która umożliwia zakładowi ubezpieczeń pokrycie znacznych strat, a ubezpieczającym i beneficjentom daje wystarczającą pewność, że płatności zostaną zrealizowane wtedy, gdy staną się wymagalne²¹.

European Insurance and Occupational Pensions Authority). EIOPA zaczęła funkcjonować na początku 2011 r. zastępując CEIOPS.

18. Art. 129 Dyrektywy Solwency II.

19. Jeśli zakład ubezpieczeń prowadzi działalność łącznie zarówno w dziale I, jak i w dziale II (co jest możliwe w niektórych krajach UE – art. 75 dyrektywy Solwency II), to pod warunkiem, że każda z tych działalności jest zarządzana oddzielnie, nieprzekraczalny dolny próg MCR stanowi sumę MCR wyznaczonego dla działu I i działu II (art. 129).

20. D. Ringwelska, *Model wewnętrzny w systemie Wypłacalność II – droga do jego zatwierdzenia*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2010 nr 1, ss. 12-14.

21. W przypadku grup ubezpieczeniowych środki własne powinny być odpowiednio podzielone wewnątrz grupy, a zakłady ubezpieczeń, będące częścią grupy, powinny dysponować środkami własnymi wystarczającymi do pokrycia swojego SCR.

3. Ustalanie wysokości dopuszczonych środków własnych w Solvency II – dostępny kapitał

Zgodnie z Solvency II²², w definicyjnym ujęciu przez środki własne należy rozumieć „...aktywa wolne od wszelkich przewidywalnych zobowiązań dostępne na pokrycie strat wynikających z niesprzyjających wahań w obszarze prowadzonej działalności, zarówno przy założeniu kontynuacji działalności, jak i w przypadku likwidacji”²³. Zapisy dyrektywy regulują, że do środków własnych zakładu ubezpieczeń zaliczyć można podstawowe i uzupełniające środki²⁴, które mogą zostać wykorzystane do pokrycia jego strat. Jednak z racji tego, że nie wszystkie pozycje dają taką gwarancję wprowadzone zostały ograniczenia i limity zarówno o charakterze jakościowym, jak i ilościowym. Ustalenie wysokości kwot środków własnych²⁵, dopuszczonych na pokrycie wymogów kapitałowych, przebiega w trzech etapach:

- określenie (ustalenie) środków własnych,
- klasyfikacja środków własnych,
- dopuszczalność (kwalifikowalność) środków własnych.

W pierwszym etapie określana jest kwota dostępnych środków własnych zakładu ubezpieczeń, które stanowią sumę podstawowych środków własnych oraz uzupełniających środków własnych²⁶.

Podstawowe środki własne to pozycje bilansowe zakładu ubezpieczeń, które pokrywają kapitał gospodarczy (ekonomiczny) i stanowią nadwyżkę aktywów nad zobowiązaniami. Aktywa stanowiące tę nadwyżkę mają być wolne od wszelkich przewidywalnych zobowiązań i muszą być dostępne na pokrycie strat przy założeniu kontynuacji działalności i w przypadku likwidacji. Wyliczenie kwoty służącej pokryciu kapitału gospodarczego (nadwyżki aktywów nad zobowiązaniami) następuje po zastosowaniu wyceny aktywów i pasywów w ujęciu ekonomicznym: aktywa wyceniane mają być w kwocie za jaką na warunkach rynkowych mogłyby one być przedmiotem transakcji wymiennych (być sprzedane), natomiast pasywa mogłyby zostać przeniesione lub rozliczone pomiędzy zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi stronami transakcji²⁷.

22. Ostateczny kształt zapisów przyjętych w dyrektywie Solvency II był efektem zaleceń CEIOPS w tym zakresie, opublikowanych w dokumencie: CEIOPS, *Draft CEIOPS' Advice for Level 2 Implementing Measures on Solvency II: Own funds – Article 97 and 99 – Classification and eligibility*, „Consultation Paper” No. 46, CEIOPS-CP-46/09, 2 July 2009; http://www.knf.gov.pl/Images/090702%20CP46%20L2-Advice-Own-Funds-Classification-and-eligibility_tcm75-11339.pdf.

23. Ustęp 48 Preambuły do Dyrektywy Solvency II.

24. Art. 87-89 dyrektywy Solvency II.

25. Na zlecenie Komisji Europejskiej przeprowadzona była seria badań wpływu projektowanych rozwiązań Solvency II na rynek ubezpieczeń (*Quantitative Impact Study*), a wyniki tych badań miały m.in. odzwierciedlenie w opracowanych dla Komisji Europejskiej zaleceniach, które to później znalazły się w dyrektywie Solvency II. W zakresie środków własnych w piątym badaniu – QIS5 wzięło udział 50 polskich zakładów ubezpieczeń, które jak się okazało dysponują znacznymi nadwyżkami środków własnych na pokrycie nowych wymogów kapitałowych, a 99 proc. środków własnych należy do 1 kategorii. Za: G. Szymański, *Badanie QIS5 – Podsumowanie piątego ilościowego badania wpływu QIS% w Polsce*, http://www.knf.gov.pl/Images/QIS5_17-03-11_tcm75-25915.pdf.

26. Art. 86 i 87 dyrektywy Solvency II.

27. Art. 75 dyrektywy Solvency II.

Wartość kapitału ekonomicznego należy oczywiście pomniejszyć o wartość własnych akcji posiadanych bezpośrednio przez zakład ubezpieczeń. Do podstawowych środków własnych zaliczyć również można środki ze zobowiązań podporządkowanych, o ile mogą służyć jako kapitał w przypadku likwidacji zakładu ubezpieczeń.

Uzupełniające środki własne to pozycje pozabilansowe, które mogą zostać wykorzystane do pokrycia strat. Obejmują istniejące zobowiązania wobec zakładów ubezpieczeń (należności lub przyszłe należności zakładów ubezpieczeń), z których zakłady ubezpieczeń mogą skorzystać dla zwiększenia swoich środków finansowych:

- wezwania udziałowców do wniesienia dodatkowych wkładów²⁸ (o ile nie stanowią one pozycji podstawowych środków własnych²⁹),
- akredytywy i gwarancje,
- wszelkie inne prawnie wiążące zobowiązania wobec zakładu ubezpieczeń³⁰.

Ponieważ pozycje uzupełniających środków własnych nie są objęte standardami wyceny, jakie mają zastosowanie w stosunku do podstawowych pozycji środków własnych (wycena zgodna z podejściem ekonomicznym), określenie ich kwot podlega uprzedniemu zatwierdzeniu przez organ nadzoru, który przy zatwierdzaniu opiera się na ocenie³¹: statusu danych kontrahentów (pod względem ich możliwości płatności i gotowości do płatności), możliwości uzyskania funduszy (przy uwzględnieniu formy prawnej danej pozycji oraz wszelkich warunków, które stanowią przeszkodę dla skuteczności wezwania do jej opłacenia) oraz wszelkich informacji na temat rezultatów wcześniejszych wezwań do opłaty (o ile miały miejsce).

Generalną zasadą jest, że kwota każdej pozycji uzupełniających środków własnych odpowiada jej pełnej wartości nominalnej pod warunkiem pełnej zdolności do pokrycia strat. Jeśli dana pozycja nie posiada pełnej zdolności do pokrycia strat to jej kwotę ustala się w oparciu o ostrożne i realistyczne założenia. W ramach swej aktywności organ nadzoru podejmując decyzję o zatwierdzeniu danej pozycji uzupełniających środków własnych może ustalić konkretną kwotę pieniężną dla każdej pozycji lub też wyłącznie metodę służącą do określenia kwoty każdej pozycji, a zatwierdzeniu podlega kwota obliczona zgodnie z tą metodą na określony czas.

W związku z tym, że z punktu widzenia zabezpieczenia prowadzonych operacji ubezpieczeniowych dostępne środki własne zakładu ubezpieczeń mogą być różnej jakości i reprezentować mogą zróżnicowany poziom pokrycia strat – poszczególne

28. Rachunkową wielkość pozycji odpowiadającej możliwości wezwania udziałowców do wniesienia dodatkowych wkładów jest pozycja kapitałów własnych – nieopłacony kapitał zakładowy lub kapitał założycielski, do którego opłacenia nie wezwano. Art. 89 Solvency II określa, że jeżeli pozycja uzupełniających środków własnych została opłacona lub wezwano do jej opłacenia, jest ona traktowana jako składnik aktywów i przestaje stanowić część uzupełniających środków własnych. W przypadku towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych na uzupełniające środki własne mogą również składać się wszelkie przyszłe należności towarzystwa od jego członków wynikające z wezwania do wniesienia dodatkowych wkładów.
29. W przypadku TUW armatorów i innych towarzystw ubezpieczeń armatorów opartych na zasadzie wzajemności ze zmienną wysokością wkładów ubezpieczających wyłącznie ryzyka morskie, korzystanie z wkładów wniesionych przez członków na wezwanie to stosowana od dawna praktyka, objęta szczególnymi rozwiązaniami z zakresu ściągania należności.
30. W art. 89 dyrektywy Solvency II pkt. 1 lit. c) użyte jest sformułowanie „wszelkie inne prawnie wiążące zobowiązania otrzymane przez zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji”.
31. Art. 88 dyrektywy Solvency II.

Art. 88 dyrektywy Solvency II. pozycje środków własnych w **drugim etapie** klasyfikowane są do trzech kategorii. Podstawą klasyfikowania jest ich pochodzenie (bilansowe, pozabilansowe) oraz posiadanie „w znacznym stopniu” dwóch³² podstawowych cech jakościowych³³:

- stała dostępność – pozycja jest dostępna lub można wezwać do jej opłacenia w celu pokrycia strat w przypadku kontynuowania działalności oraz w przypadku likwidacji,
- podporządkowanie – w przypadku likwidacji całkowita kwota pozycji może służyć do pokrycia strat, a także odmawia się spłaty danej pozycji jej posiadaczowi do czasu wypełnienia wszystkich innych zobowiązań, w tym zobowiązań wobec ubezpieczających i beneficjentów umów ubezpieczenia.

Przy ocenie pozycji środków własnych koniecznym jest także dodatkowe uwzględnienie określonych czynników (kryteriów) stanowiących o stopniu spełniania podstawowych cech jakościowych:

- wystarczający czas trwania (dopasowanie w czasie) – o ile pozycja posiada termin wymagalności, to pod uwagę należy wziąć dopasowanie czasu trwania pozycji do czasu trwania zobowiązań ubezpieczeniowych i reasekuracyjnych,
- brak bodźców do wykupu – pozycja powinna być wolna od wymogów lub bodźców do wykupu kwoty nominalnej,
- brak obowiązkowych kosztów obsługi – pozycja powinna być wolna od obowiązkowych stałych opłat,
- brak obciążeń – pozycja powinna być wolna od obciążeń.

Główne kryteria klasyfikacji nie są ostre, jednak pozwalają na przyznanie poszczególnym pozycjom środków własnych określonych 3 kategorii decydujących o ich przydatności z punktu widzenia możliwości pokrycia ewentualnych strat.

1 kategoria – podstawowym warunkiem zaliczenia pozycji środków własnych do 1 kategorii jest ich bilansowe pochodzenie (podstawowe środki własne) oraz posiadanie w **znacznym stopniu** podstawowych cech jakościowych: stała dostępność i podporządkowanie, przy uwzględnieniu dopasowania czasu trwania pozycji do czasu trwania zobowiązań oraz braku bodźców do wykupu, braku stałych opłat i innych obciążeń.

2 kategoria – do 2 kategorii zaklasyfikować można zarówno podstawowe, jak i uzupełniające środki własne:

- podstawowe środki własne muszą w **znacznym stopniu** posiadać cechę podporządkowania, przy uwzględnieniu dopasowania czasu trwania pozycji do czasu trwania zobowiązań oraz braku bodźców do wykupu, braku stałych opłat i innych obciążeń. Różnicującym kryterium w porównaniu do środków 1 kategorii jest cecha stałej dostępności, która nie musi być „w znacznym stopniu” posiadana;
- uzupełniające środki własne muszą posiadać w **znacznym stopniu** podstawowe cechy jakościowe: stała dostępność i podporządkowanie, przy uwzględnieniu dopasowania czasu trwania pozycji do czasu trwania zobowiązań oraz braku bodźców do

32. W wersji dyrektywy Solvency II z 2007 r. ustalonych zostało 5 cech jakościowych, które decydowały o możliwości przypisania danej pozycji do określonej kategorii: podporządkowanie, zdolność do pokrycia strat, stała dostępność, bezterminowość oraz brak obowiązkowych kosztów obsługi.

33. Art. 93 dyrektywy Solvency II.

wykupu, braku stałych opłat i innych obciążeń. Muszą więc spełniać takie same kryteria jak środki 1 kategorii, jednak zasadniczym wyróżnikiem jest ich pozabilansowe pochodzenie.

3 kategoria – to wszelkie pozycje podstawowych i uzupełniających środków własnych, których nie można zaliczyć do kategorii 1 i 2, ale zgodnie z przepisami prawa stanowić mogą pokrycie kapitałowego wymogu wypłacalności.

Przypisanie poszczególnym kategoriom pożądanych cech przedstawia Tabela 1.

Tabela 1. Kategoryzacja pozycji zaliczanych w poczet środków własnych w Solwency II

Kategoria	Przynależność do bilansu zakładu ubezpieczeń	Posiadanie cech jakościowych (spełnianie kryteriów jakościowych)	
		W znacznym stopniu	Czynniki (kryteria dodatkowe)
1 kategoria (kapitał wysokiej jakości)	– pozycja bilansowa (podstawowe środki własne)	– stała dostępność, – podporządkowanie	– dopasowanie czasu trwania pozycji do czasu trwania zobowiązań
2 kategoria (kapitał średniej jakości)	– pozycja bilansowa (podstawowe środki własne) – pozycja pozabilansowa (uzupełniające środki własne)	– podporządkowanie, – stała dostępność, – podporządkowanie,	– braku bodźców do wykupu, – brak obowiązkowych kosztów obsługi, – brak innych obciążeń,
3 kategoria (kapitał niskiej jakości)	– pozycja bilansowa lub pozabilansowa (podstawowe lub uzupełniające środki własne)	brak konieczności posiadania określonych cech jakościowych	

Źródło: opracowanie własne.

Zastosowanie wymienionych kryteriów (pożądanych cech) do określenia poszczególnych pozycji³⁴ umożliwi przyznanie im 3 poziomów jakościowych: wysoki, średni (dobry) i niski, równoważnych z określeniem kategorii środków własnych, ale z uwzględnieniem tego czy są to pozycje bilansowe, czy pozabilansowe. W pierwszym przypadku kapitałom wysokiej jakości odpowiada najwyższa – 1 kategoria, pozycjom średniej jakości przypisana jest kategoria 2, a niskiej jakości kategoria 3 pokrywających je środków własnych. W sytuacji, gdy pozycje zaliczane w poczet środków własnych pochodzą spoza bilansu zakładu ubezpieczeń to nawet, jeśli spełniają obydwa pożądane podstawowe cechy jakościowe (stała dostępność i podporządkowanie) mogą być potraktowane tylko jako kategoria 2, a pozostałe pozycje – o ile mogą być zaliczane w poczet środków własnych – tylko jako kategoria 3.

Ponieważ jednak mogą pojawić się komplikacje w interpretacji cech jakościowych pozycji, niewłaściwym ich ujęciu lub błędnej kategoryzacji, pomocnym w klasyfikowa-

34. Podmiotem, na którym ciąży obowiązek dbałości o klasyfikowanie pozycji środków własnych do poszczególnych kategorii przez zakład ubezpieczeń, w oparciu o kryteria jakościowe, jest organ nadzoru, któremu podlega zakład ubezpieczeń.

niu ma być wykaz pozycji środków własnych, które uznaje się za spełniające kryteria, zawierający dla każdej pozycji dokładny opis cech, które stanowiąc będą podstawę jej klasyfikacji. Jeśli jakaś pozycja nie znajdzie się w wykazie to obowiązkiem zakładu ubezpieczeń jest ocena i klasyfikacja danej pozycji we własnym zakresie, zgodnie z wcześniej opisanymi kryteriami (ocena ta podlega zatwierdzeniu przez organ nadzoru). Wykaz ten znajdzie się dopiero w aktach wykonawczych³⁵, jednak już w uchwalonej dyrektywie Solvency II wymienione zostały 3 pozycje środków własnych, które są dla zakładów ubezpieczeń specyficzne i którym przypisano odgórnie określone kategorie:

- nadwyżkom środków, które w związku z tym, że w znacznym stopniu posiadają podstawowe cechy jakościowe: stała dostępność i podporządkowanie, przy uwzględnieniu dopasowania czasu trwania pozycji do czasu trwania zobowiązań oraz braku bodźców do wykupu, braku stałych opłat i innych obciążeń i pod warunkiem, że nie uważa się ich za zobowiązania ubezpieczeniowe i reasekuracyjne – można przypisać kategorię 1,
- akredytywom i gwarancjom zarządzanym powierniczo na zlecenie wierzycieli ubezpieczeniowych przez niezależnego powiernika i wystawionym przez unijne instytucje kredytowe – można przypisać kategorię 2,
- wszelkim przyszłym należnościom, jakie TUV lub inne towarzystwa ubezpieczeń armatorów o zmiennej wysokości wkładów, prowadzące jedynie ubezpieczenia casco statków (grupa 6), OC (grupa 12) i ochrony prawnej (grupa 17) mogą otrzymać od swoich członków w formie dodatkowego wkładu w ciągu kolejnych 12 miesięcy – można przypisać kategorię 2. Pozostałe należności od członków – niespełniające wcześniejszych warunków – mogą stanowić kategorię 2 pod warunkiem, że „w znacznym stopniu” posiadają podstawowe cechy jakościowe: stała dostępność i podporządkowanie przy uwzględnieniu dopasowania czasu trwania pozycji do czasu trwania zobowiązań oraz braku bodźców do wykupu, braku stałych opłat i innych obciążeń.

W trzecim etapie ustalania wysokości kwot środków własnych, dopuszczonych na pokrycie wymogów kapitałowych, ma miejsce ograniczenie kwot niektórych pozycji (w zależności od przyznanej kategorii) w relacji do odgórnie ustalonych limitów ilościowych (kwalifikowalność).

Teoretycznie najlepszą i najbardziej pożądaną sytuacją byłaby taka, gdyby na poczet środków własnych zaliczane były tylko podstawowe środki własne o wysokiej jakości (kategoria 1). Jednak w praktyce stan taki jest trudno osiągalny i czasami zbędny, ponieważ wiąże się z wysokimi kosztami ich utrzymywania. Ustalanie wysokości dostępnego kapitału z uwzględnieniem podstawowych i uzupełniających środków własnych sklasyfikowanych w kategoriach 2 i 3 automatycznie zakłada, że nie zapewnią one całkowitego pokrycia straty w każdych okolicznościach (w przypadku likwidacji i przy założeniu kontynuacji działalności). W związku z tym wprowadzone zostały limity ilościowe, stanowiące dwie grupy ograniczeń związanych z ich uznawaniem dla celów nadzoru:

- **w odniesieniu do minimalnego wymogu kapitałowego (MCR)** – można uwzględnić tylko i wyłącznie podstawowe środki własne (uzupełniające środki własne nie

35. Będzie to wykaz pozycji środków własnych, zawierający dla każdej pozycji dokładny opis cech decydujących o podstawie ich klasyfikacji oraz metody stosowane przez organy nadzoru przy zatwierdzaniu oceny i klasyfikacji pozycji środków własnych nieobjętych wykazem.

mogą zostać uznane), a udział dopuszczonych podstawowych środków własnych kategorii 2 nie może być wyższy niż 1/2, co oznacza równocześnie, że środki 1 kategorii stanowić muszą przynajmniej połowę dopuszczonych środków własnych,

- **w odniesieniu do kapitałowego wymogu wypłacalności (SCR)** udział środków kategorii 1 w dopuszczonych środkach własnych powinien wynosić co najmniej 1/3, a udział środków kategorii 3 nie może być wyższy niż 1/3. Progi te automatycznie oznaczają, że środki własne, które mają 2 kategorię stanowić mogą maksymalnie 2/3 dopuszczonych środków własnych (o ile nie wystąpią żadne środki kategorii 3).

Założenia te przedstawione zostały w Tabeli 2.

Tabela 2. Kwoty dopuszczonych środków własnych – limity na pokrycie wymogów kapitałowych

Kapitałowe wymogi regulacyjne	Limity nadzorcze
MCR	Środki własne 1 kategorii – min. 1/2
	Podstawowe środki własne 2 kategorii – max. 1/2
	Brak uzupełniających środków własnych (pozycji pozabilansowych)
SCR	Podstawowe środki własne 1 kategorii – min. 1/3
	Środki własne 2 kategorii – max. 2/3
	Środki własne 3 kategorii – max. 1/3

Źródło: opracowanie własne na podstawie dyrektywy Solvency II (art. 98).

Ograniczenie kwoty środków własnych dopuszczonych na pokrycie wymogów kapitałowych obowiązuje wyłącznie do określenia sytuacji zakładów ubezpieczeń pod względem wypłacalności i ma znaczenie z nadzorczego punktu widzenia. Limity kwot dopuszczonych środków własnych nie mają natomiast zastosowania w zakresie wewnętrznego zarządzania kapitałem, gdzie zakłady ubezpieczeń mają już swobodę, a ewentualnie pojawiające się ograniczenia wynikają z traktowania zarządzania środkami własnymi, jako integralnej części zarządzania spółką, umożliwiającego lepsze panowanie nad ryzykiem towarzyszącym jej działalności.

Mechanizm ustalania wysokości kwot środków własnych będących w dyspozycji zakładu ubezpieczeń na pokrycie wymogów kapitałowych umożliwia dokonanie ich podziału na trzy grupy. Podstawę podziału stanowi kryterium regulacyjnej dopuszczalności na pokrycie wymogów kapitałowych, która w kolejności etapów ustalania środków własnych pozwala wyodrębnić: dostępne, dopuszczalne i dopuszczone środki własne³⁶.

36. W polskiej wersji dyrektywy pojęcia te używane są zamiennie i nie do końca w zrozumiwały sposób. Najlepszym przykładem może być art. 98, gdzie mowa o limitach dopuszczonych na pokrycie SCR kwot pozycji środków własnych. W pkt. a) widnieje zapis „pozycje dopuszczonych środków własnych należące do kategorii 1 stanowią ponad jedną trzecią łącznej kwoty dopuszczonych środków własnych”, a w punkcie b) „dopuszczona kwota pozycji należących do kategorii 3 stanowi mniej niż jedną trzecią łącznej kwoty dopuszczalnych środków własnych”, podczas, gdy w angielskiej wersji użyte jest jedno sformułowanie *the total amount of eligible own funds*. W polskiej wersji art. 100 mówi, że zakłady ubezpieczeń mają mieć

Pierwsza grupa to **dostępne środki własne** (*own funds*). Są to szeroko rozumiane wszelkie dostępne zakładowi ubezpieczeń środki finansowe o podstawowym (*basic own funds*) i uzupełniającym charakterze (*ancillary own funds*), które mając bilansowe, jak i pozabilansowe pochodzenie, „mogą być brane pod uwagę” przy ustalaniu pozycji środków własnych przeznaczonych na pokrycie wymogów kapitałowych. Wyodrębnienie grupy dostępnych środków własnych odpowiada pierwszemu etapowi ustalania wysokości kwot środków własnych przeznaczonych na pokrycie wymogów kapitałowych. Etap ten zwany jest jako „określenie środków własnych” (*determination of own funds*).

Drugą grupę stanowią **dopuszczalne środki własne** (*total amount of eligible own funds*). Są to te pozycje środków własnych, które „mogą stanowić” pokrycie wymogów kapitałowych, ponieważ spełniły warunek dostępności i zakwalifikowania do określonej kategorii jakościowej. Jako że nie wszystkie środki finansowe zapewniają pełne pokrycie strat w przypadku likwidacji i przy założeniu kontynuacji działalności (o czym wcześniej), kwota środków własnych stanowiących pokrycie wymogów kapitałowych powinna być odpowiednio wyselekcjonowana, co odbywa się drogą wyeliminowania tych pozycji środków własnych, które nie posiadają odpowiednich cech jakościowych. W nadzorczym ujęciu zestawienie „dostępnych” środków własnych ograniczane jest do grupy środków „dopuszczalnych” na pokrycie wymogów kapitałowych. Wyodrębnienie grupy dopuszczalnych środków własnych odpowiada drugiemu etapowi ustalania wysokości kwot środków własnych przeznaczonych na pokrycie wymogów kapitałowych. Etap ten zwany jest „klasyfikacja środków własnych” (*classification of own funds*).

Trzecia grupa środków własnych – **dopuszczone środki własne** (*eligible own funds*) jest tą grupą, która w nadzorczym rozumieniu jest najistotniejsza. By wzmocnić gwarancje wypłacalności zakładów ubezpieczeń przewidziane zostały limity ilościowe dla poszczególnych kategorii uwzględnionych we wcześniejszych etapach postępowania przy ustalaniu wysokości środków własnych (Tab. 2). Kwalifikacja środków własnych zgodnie z nadzorczymi limitami pozwala wyodrębnić te środki własne, które dla zakładu ubezpieczeń „stanowią” już pokrycie wymogów kapitałowych. Wyodrębnienie grupy „dopuszczonych” środków własnych odpowiada trzeciemu etapowi ustalania wysokości kwot środków własnych przeznaczonych na pokrycie wymogów kapitałowych. Etap ten zwany jest jako „dopuszczalność środków własnych”³⁷ (*eligibility of own funds*).

dopuszczone środki własne na pokrycie kapitałowego wymogu wypłacalności, (angielska wersja *eligible own funds*), natomiast w przypadku niezgodności z SCR (art. 138, ust. 3) ma być przywrócony poziom dopuszczalnych środków własnych (angielska wersja *eligible own funds*). Dla MCR (art. 128) mają być podstawowe dopuszczone środki własne (*eligible basic own funds*), a w przypadku niezgodności z MCR również mowa o dopuszczonych podstawowych środkach własnych (art. 139, ust. 2), co tym razem oznacza zgodność z angielską wersją (*eligible basic own funds*).

37. Nazwa „dopuszczalność” została w tym miejscu użyta ze względu na „proces”, „czynność” ustanawiania odpowiedniej kwoty środków własnych – szersze wyjaśnienie w przypisie 35.

4. Środki własne w Solvency II i w Solvency I – porównanie w wybranych obszarach

Jakościowa charakterystyka środków własnych jest najbardziej znaczącą zmianą w Solvency II w stosunku do Solvency I. Wprawdzie w ogólnej idei Solvency II ocena jakościowa rozpatrywana jest głównie w kontekście II filara³⁸, to w I-szym filarze ocena jakościowa ma także zastosowanie w kilku obszarach – w odniesieniu do oceny modeli wewnętrznych³⁹ lub w odniesieniu do kategoryzacji środków własnych. W przypadku środków własnych określenie cech jakościowych (charakter i stopień spełniania kryteriów) ma na celu głównie ustalenie zdolności poszczególnych pozycji do pokrywania strat. Oceny, czy poszczególne pozycje posiadają pożądane cechy jakościowe i przypisanie pozycjom określonej kategorii dokonują zakłady ubezpieczeń, ale weryfikacja poprawności dokonanej kategoryzacji jest już zadaniem organu nadzoru. Na tej płaszczyźnie również można dostrzec istotną różnicę w stosunku do Solvency I. Organ nadzoru, zgodnie z regułami Solvency II, nie tylko kontroluje i egzekwuje jakość i dostępność środków własnych, weryfikuje ich wysokość czy dopasowanie, ale spełnia także funkcje konsultacyjne, doradcze i opiniujące w procesie akceptacji poszczególnych pozycji. Owe funkcje doradcze, konsultacyjne i opiniujące nie wynikają wprost z regulacji, które określają zadania organu nadzoru, ale są niejako wpisane w jego w działalność w związku z dopuszczaniem środków własnych spoza wykazu zawartego w dyrektywie Solvency II (art. 96), jak i spoza wykazu w aktach wykonawczych stanowiących uzupełnienie dyrektywy. W aktach tych mają się również znaleźć metody stosowane przez organy nadzoru przy zatwierdzaniu oceny i klasyfikacji pozycji środków własnych nieobjętych wykazem (art. 97), co w procesie ustalania tych środków wręcz wymagać będzie konsultacyjnego i partnerskiego charakteru relacji między zakładem ubezpieczeń a organem nadzoru. Rozwijając wątek sposobu ustalania elementów zaliczanych w poczet środków własnych pokrywających wymogi kapitałowe, należy wskazać jeszcze jedną istotną różnicę. W Solvency I jest to katalog określający możliwe do uwzględnienia pozycje kapitałowe, natomiast w Solvency II elementy środków własnych są ściśle zdefiniowane zarówno na bazie określonych pryncypiów (kryteria jakościowe, które określają cechy elementów kapitałowych), jak i na bazie regulacyjnej (ustalone w dyrektywie specyficzne dla zakładów ubezpieczeń pozycje środków własnych oraz za pomocą wykazu dopuszczającego określone pozycje elementów kapitałowych).

38. W koncepcji Solvency II zakładającej ocenę całkowitego ryzyka zainteresowanie organu nadzoru w procesie nadzorczym obejmuje zarówno ocenę siły finansowej (I filar – ocena ilościowa), jak i określone w drugim filarze jakościowe elementy m.in. takie jak ocena wewnętrznego zarządzania ryzykiem, jakość kontroli wewnętrznej i audytu, czy ogólnie rozumiana jakość zarządzania przedsiębiorstwem (II filar – ocena jakościowa). Uzupełnieniem oceny wymogów ilościowych i jakościowych jest ocena dokonywana przez otoczenie rynkowe, umożliwiona dzięki zwiększonym obowiązkom publikacyjnym w ramach III filara (dyscyplina rynkowa).
39. Ostateczny kształt modelu wewnętrznego i możliwość jego wdrożenia uzależniona jest od skontrolowania i akceptacji nadzoru – ta natomiast nie zostanie przekazana, dopóki zakład ubezpieczeń nie wykaże związku między adekwatnością modelu z najważniejszymi ryzykami i całkowitym ryzykiem zakładu ubezpieczeń. Za: R. Kurek, *Jakościowe elementy nadzoru ubezpieczeniowego*, W: *Studia ubezpieczeniowe*, red. J. Handschke, Zeszyty naukowe 127, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2009, ss. 77-78.

Dopuszczone środki własne w Solvency II w porównaniu do środków własnych ustalanych zgodnie z systemem Solvency I generalnie wciąż spełniają podobne funkcje. Funkcja założycielska wiąże się z uzyskaniem licencji i zakład ubezpieczeń musi wykazać się kapitałem od 2,2 mln euro do 3,2 mln euro. W odniesieniu do tej części środków własnych, które stanowią bilansowe pozycje finansowane z kapitałów własnych także można mówić o funkcji reprezentacyjnej lub funkcji podstawy oceny i podziału wyniku finansowego. Nieco inaczej należy jednak spojrzeć na funkcję czynnika ograniczającego rozmiary działalności ubezpieczeniowej. W Solvency I funkcja ta jest głównie pochodną skali osiągniętych przychodów (ewentualnie wypłacanych odszkodowań), natomiast w Solvency II ocena wiarygodności, rzetelności i bezpieczeństwa prowadzonej działalności II zależna jest od ekspozycji na ryzyko zakładu ubezpieczeń, co już wynika z całej idei Solvency II, zgodnie z którą oceny działalności należy dokonywać w sposób kompleksowy. W obu przypadkach najważniejszymi funkcjami środków własnych pozostają funkcja gwarancyjna – umożliwiająca zabezpieczenie obowiązku wywiązania się zakładu ubezpieczeń z zawartych umów i funkcja finansowania działalności. O ile w Solvency II funkcja gwarancyjna „uległa” wzmocnieniu poprzez wprowadzenie elementów jakościowych, tak funkcji finansowania sfery techniczno-organizacyjnej (szczególnie na etapie tworzenia firmy) przypisane zostało już mniejsze znaczenie. W ramach Solvency I (w momencie powstawania spółki) na stworzenie administracji i zorganizowanie sieci przedstawicielstw przewidziany jest fundusz organizacyjny – odpowiednia wielkość środków własnych wyodrębniona na specjalnym rachunku. Obowiązek tworzenia funduszu wynika z warunków podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej, w zgodzie z którymi założyciele zakładu ubezpieczeń muszą wykazać się posiadaniem środków finansowych wolnych od obciążeń w wysokości równej kapitałowi zakładowemu i funduszowi organizacyjnemu⁴⁰. W ramach Solvency II, zgodnie z art. 23 (Plan działalności), założyciele zakładu ubezpieczeń muszą udowodnić posiadanie środków finansowych na pokrycie kosztów związanych z utworzeniem administracji oraz struktury organizacyjnej zabezpieczającej działalność, jednak wyodrębniony fundusz organizacyjny nie jest już przewidywany.

Posiłkując się normami ustalonymi dla Solvency I można zauważyć, że proces weryfikacji kondycji finansowej zakładu ubezpieczeń przez organ nadzoru odbywa się w pewnym określonym punkcie czasu. Ustalany jest margines wypłacalności (powiązany z rozmiarem działalności) a równocześnie sprawdzane jest, czy posiadane środki własne są w dyspozycji zakładu ubezpieczeń w stosownej wysokości. W przypadku Solvency II proces ten obejmuje szerszy horyzont czasowy. Za pomocą różnych modeli (najczęściej wieloletnich) bada się ekspozycję zakładu ubezpieczeń na ryzyko, z uwzględnieniem specyficznych i jemu tylko odpowiadających charakterystycznych ryzyk (ocena kompleksowa). Następnie sprawdza się, czy w określonych sytuacjach skrajnych (gdy ryzyko się zrealizuje) zakład ubezpieczeń „przeżyje”, „przetrwa”, „będzie w stanie dalej bezpiecznie prowadzić swoją działalność”⁴¹, dzięki właściwemu zdefiniowaniu pozycji środków

40. Art. 92 Ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej, Dz.U. z 2003, nr 124. poz. 1151.

41. Kapitałowy wymóg wypłacalności (SCR) w Solvency II obliczany jest dla minimum rocznego horyzontu czasowego, tzn. przy założeniu, że istnieje przynajmniej 99,5 proc. prawdopodobo-

własnych, które stanowią pokrycie wymogów kapitałowych. Weryfikowane jest przy tym czy:

- posiadane środki własne są na tyle wystarczające, że zakład ubezpieczeń wykaże swoją zdolność do przetrwania, tzn. będzie w stanie pokryć straty w przypadku likwidacji, przy założeniu kontynuacji prowadzonej działalności, w przypadku działalności nowej, której spodziewane rozpoczęcie nastąpi w ciągu kolejnych 12 miesięcy,
- ma miejsce dopasowanie środków własnych dostępnych w kalkulowanym okresie, czyli takich, które w dyspozycji zakładu ubezpieczeń będą również na koniec tego okresu.

Takie ujęcie nie tylko skłania zakłady ubezpieczeń do działania zorientowanego na ryzyko i właściwego szacowania ryzyka⁴², ale i wymaga perspektywicznego dopasowania środków własnych do wymogów kapitałowych (w co najmniej rocznym horyzoncie czasowym). Zaletą dłuższego horyzontu czasowego rozpatrywania dostępnych i dopuszczonych środków własnych jest wymuszenie na zakładach ubezpieczeń zarządzania ryzykiem w dłuższym okresie, co przekłada się na lepszą ochronę ubezpieczonych, a także możliwość stabilnego rozwoju rynku ubezpieczeniowego.

Zgodnie z ideą Solvency II, aby zapewnić ekonomiczne bezpieczeństwo zakładu ubezpieczeń, posiadane środki własne powinny być dostosowane do jego rzeczywistego profilu ryzyka, a profil ryzyka odzwierciedlony jest poprzez wielkość kapitałowego wymogu wypłacalności. W przypadku Solvency I w zasadzie „wystarczy” proste zsumowanie pozycji⁴³, które stanowią pokrycie marginesu wypłacalności. W Solvency II uwzględnienie całej procedury ustalania środków własnych i założenie, że nie wszystkie pozycje będą mogły być przez nadzór dopuszczone na pokrycie wymogów kapitałowych oznacza, że ze strony zakładu ubezpieczeń konieczne jest podjęcie szeregu działań mających na celu wykorzystanie dostępnych środków własnych w sposób optymalny. Wyznacza to zupełnie nowy akcent w zarządzaniu finansami zakładu ubezpieczeń oznaczający konieczność zarządzania środkami własnymi na różnych płaszczyznach. Można przy tym wyróżnić zarządzanie w układzie pionowym i zarządzanie w układzie poziomym. W pierwszym układzie konieczne jest wyodrębnienie zarządzania strukturą środków własnych oraz zarządzanie czasowym dopasowaniem poszczególnych pozycji do istniejących zobowiązań. W drugim układzie istnieje potrzeba dopasowania akty-

bieństwo, że zakład ubezpieczeń będzie w stanie wypełniać swoje zobowiązania wobec ubezpieczających i beneficjentów przez najbliższych 12 miesięcy. Ustęp 64 preambuły i art. 101 Dyrektywy Solvency II.

42. M. Kriele, G. Lim, *Das Solvabilitätskapital in Solvency II*, Versicherungswirtschaft Heft 2004 Nr 14, s. 1048.

43. W Solvency I zasady te określone były przez odgórnie dopuszczalne pozycje środków własnych (ustalony katalog pozycji środków własnych) i możliwość uwzględnienia niektórych pozycji na specjalny wniosek zakładu ubezpieczeń po zaakceptowaniu przez organ nadzoru. Praktycznie wszystkie pozycje z katalogu mogły stanowić pokrycie kapitału gwarancyjnego i marginesu wypłacalności. W 2005 r. w przepisach polskich pojawiły się regulacje, które ograniczyły swobodę w zaliczaniu pozycji środków własnych na pokrycie wymogów kapitałowych, jednak dotyczyły wyłącznie tych pozycji, które stanowiły miały pokrycie kapitału gwarancyjnego. Nowelizacja ustawy o działalności ubezpieczeniowej z 8 lipca 2005 roku (Dz.U. Nr 83 z 2005 r., poz. 719) – art. 148a.

wów do pozycji kapitałowych (w strukturze i w czasie – symetryczny mechanizm dostosowawczy). Oczywiście w ramach zarządzania środkami własnymi możliwe jest wyodrębnienie jeszcze jednej płaszczyzny: w ramach pojedynczego zakładu ubezpieczeń lub na poziomie grup ubezpieczeniowych (odpowiednie podzielenie środków własnych wewnątrz grupy). Pod rządami Solvency I zarządzanie środkami własnymi w różnych układach jest również konieczne, jednak wynika z wewnętrznej potrzeby zakładu ubezpieczeń – w przypadku Solvency II jest to już konieczność wynikająca z obowiązujących regulacji.

Znany z Solvency I nadzorczy parametr oceny działalności zakładów ubezpieczeń dotyczący relacji między poziomem aktywów dopuszczonych przez przepisy na pokrycie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych w Solvency II będzie miał swój odpowiednik także w odniesieniu do środków własnych. Całość aktywów, a w szczególności tych, które mają stanowić pokrycie minimalnego wymogu kapitałowego i kapitałowego wymogu wypłacalności ma być lokowana w sposób zapewniający bezpieczeństwo, jakość, płynność i rentowność całości portfela, a umiejscowienie tych aktywów ma zapewniać stałą ich dostępność⁴⁴. Oznacza to, że firmy ubezpieczeniowe nie będą miały już pełnej swobody w lokowaniu aktywów, które nie stanowiły pokrycia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, a całość aktywów oceniana będzie przez organ nadzoru w sposób pośredni, poprzez analizę narzędzia jakim jest ORSA – Własna Ocena Ryzyka i Wypłacalności (*Own Risk and Solvency Assessment*) i w sposób bezpośredni w ramach Procesu Analizy Nadzorczej (*Supervisory Review Process*). Posiadane przez zakłady ubezpieczeń aktywa powinny być dostatecznej jakości, tak by pokryć łączne potrzeby finansowe, a zarządzanie nimi powinno się odbywać zgodnie z zasadą „ostrożnego inwestora”, bez żadnych limitów ustawowych, jak to ma miejsce w Solvency I⁴⁵.

Z punktu widzenia oceny obu systemów, pod kątem spełniania celów nadzorczych, można wyrazić przypuszczenie, że zarówno przewidziana w Solvency II koncepcja dopuszczonych środków własnych, jak i znany z Solvency I katalog dopuszczonych pozycji, które mogą stanowić pokrycie wymogów kapitałowych, pozwalają na realizację celów nadzorczych. Różne jest jednak ujęcie momentu czasowego, w którym to następuje. W obu systemach głównym celem regulacji i nadzoru zakładów ubezpieczeń jest odpowiednia ochrona ubezpieczających i beneficjentów. Oczywiście określenie „odpowiednia ochrona” nie jest pojęciem kategoriowym, a w ogólnym ujęciu interwencja organu nadzoru może nastąpić „przed”, „w trakcie” lub „po” zaistnieniu sytuacji, która naraziłaby ubezpieczających i beneficjentów na niedopuszczalny poziom ryzyka. Obydwie konwencje ustalania środków własnych z założenia są w stanie zagwarantować pokrycie wszystkich roszczeń ubezpieczających i beneficjentów w przypadku niewypłacalności zakładu ubezpieczeń, czyli działanie „po” zaistnieniu sytuacji zagrożenia. W obu systemach ustalone regulacje skupiają się na odpowiedniej wysokości środków własnych (w Solvency II dodatkowo jest jeszcze podkreślana konieczność płynności

44. Art. 132 dyrektywy Solvency II (Zasada „ostrożnego inwestora”).

45. Art. 133 (Swoboda inwestowania) dyrektywy Solvency II w ust. 1 określa, że „Państwa członkowskie nie wymagają od zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji lokowania w określone kategorie aktywów”, ponieważ wymóg taki jest niezgodny z przewidzianą w UE liberalizacją przepływów kapitału (art. 56 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską).

i zbywalności odpowiadających im składników majątkowych), a działania nadzoru skupiają się na weryfikacji zdolności do zaspokojenia roszczeń. W obu systemach również wtedy, gdy sytuacja niekorzystna wystąpiła, regulacje i rola nadzoru zogniskowane są na „podtrzymaniu egzystencji” zakładu ubezpieczeń (działanie „w trakcie”), a ustalenie środków własnych umożliwia zarówno zabezpieczenie roszczeń, jak i zachowanie ciągłości działalności zakładu ubezpieczeń. Zadaniem środków własnych w tym ujęciu jest ograniczenie prawdopodobieństwa niewypłacalności i sposób ich ustalania w obu systemach obejmuje także te pozycje, które mogą być wykorzystane na pokrycie strat już po wystąpieniu stanu niepożądanego. O ile ustalenie środków własnych w obu konwencjach z założenia pozwala na możliwość działania „po” i „w trakcie”, to już inaczej jest w przypadku możliwości działania „przed”, a więc działania uprzedzającego sytuację niepożądaną. Zgodnie z Solvency II posiadane środki własne mają być na tyle wystarczające, aby zakład ubezpieczeń wykazał swoją zdolność do przetrwania, czyli był w stanie pokryć ewentualne straty w przypadku likwidacji, przy założeniu kontynuacji prowadzonej działalności oraz w przypadku działalności nowej, której spodziewane rozpoczęcie nastąpi w ciągu kolejnego roku. Jeśli tak nie będzie i zakład ubezpieczeń ustali swoje wymogi kapitałowe nieadekwatnie do profilu ryzyka to organ nadzoru ma prawo nałożenia narzutu kapitałowego, który wymogi te podwyższa⁴⁶. Ponadto w porównaniu do Solvency I ustalone regulacje i działania nadzoru skupiają się na szerszym zakresie weryfikacji, a mianowicie weryfikuje się, czy dopuszczone środki własne pozwalają zapobiec niewypłacalności zakładu ubezpieczeń, a więc posiadają ekonomiczną zdolność do utrzymania prawidłowych stosunków finansowych (są w odpowiedniej ilości, posiadają stosowne cechy jakościowe, uwzględniają stosowny horyzont czasowy, zostały im dopasowane adekwatne składniki majątkowe). Reguły ustalania środków własnych, jak i możliwość ewentualnej interwencji nadzoru na etapie, zanim dojdzie do nieprawidłowości są istotne także z punktu widzenia utrzymania stabilności rynkowej. W Solvency II stabilność finansowa oraz uczciwe i stabilne rynki powinny być również brane pod uwagę przez organy nadzoru jako uzupełniające cele nadzorcze, o ile nie podważa to celu głównego⁴⁷, co w Solvency I nie jest uwzględniane.

Idea, że to niewłaściwe relacje między wielkością posiadanych środków własnych a określoną, pożądaną ich wielkością wyznaczają uprawnienia interwencyjne organu nadzoru w obu systemach oceny działalności, pozostaje niezmienną. Nawet konstrukcja progów nadzorczych, które z założenia mają pozwolić na właściwą i dostatecznie szybką interwencję jest na swój sposób zbliżona. W Solvency I środki własne równe lub wyższe marginesowi wypłacalności oznaczają, że zakład ubezpieczeń jest wypłacalny, ich wielkość odpowiadająca kapitałowi gwarancyjnemu (kapitał równy większej z wartości: 1/3 marginesu wypłacalności i minimalnej wysokości kapitału gwarancyjnego przewidzianego dla działu i grup ubezpieczeń) ma zagwarantować, że zabezpieczona jest wypłata bieżących i przyszłych zobowiązań, a minimalna wysokość kapitału gwarancyjnego wyznacza tę kwotę środków własnych, która niezbędna jest do rozpoczęcia

46. Narzut kapitałowy, jako środek nadzorczy, powinien być stosowany jako środek ostateczny, gdy inne środki nadzoru okażą się nieskuteczne lub nieodpowiednie (art. 37 dyrektywy Solvency II).

47. Ustęp 16 Preambuły oraz art. 27 i 28 dyrektywy Solvency II.

(prowadzenia) działalności ubezpieczeniowej⁴⁸. Przewidziany w Solvency II minimalny wymóg kapitałowy (MCR) określa taką wysokość podstawowych środków własnych, która zapewni, że ubezpieczający i beneficjenci nie będą narażeni na niedopuszczalny poziom ryzyka. W dyrektywie Solvency II ustalone zostały progi minimalnej wielkości kapitału, podobnie zresztą jak w Solvency I, gdzie przewidziano minimalną wysokość kapitału gwarancyjnego. W Solvency I nadzorczym progiem pośrednim jest wielkość jednolita – kapitał gwarancyjny. W Solvency II uzupełniającym parametrem pośrednim jest mechanizm pasma referencyjnego (wielkość środków własnych stanowiącą przedział od 25 proc. do 45 proc. kapitałowego wymogu wypłacalności i uwzględniającego wszelki narzut kapitałowy), który pozwala organowi w sposób ciągły monitorować kondycję zakładu ubezpieczeń (każde przekroczenie w dół lub w górę wymaga przekazania informacji do organu nadzoru) i ewentualnie narastająco stopniować działania nadzorcze. Różnica pojawia się oczywiście również w samym parametrze określającym wypłacalność. Margines wypłacalności obliczany jest w określonym momencie czasowym jako ryczałtowa pochodna wielkości składek lub odszkodowań, natomiast kapitałowy wymóg wypłacalności (SCR) obliczany jest zgodnie z profilem ryzyka zakładu ubezpieczeń w minimum rocznym horyzoncie czasowym (ma to pozwolić na zachowanie ciągłości działalności).

Podsumowanie

Idea zabezpieczenia zdolności zakładu ubezpieczeń do pokrycia strat odpowiednimi pozycjami środków finansowych nie jest nowa, a ustalenie „dostępnych kapitałów” jest najistotniejszym elementem systemu regulacji ostrożnościowych w wielu krajach na świecie. W Solvency II pozycje środków własnych, które mogą stanowić pokrycie wymogów kapitałowych muszą spełnić szereg warunków: ustalenie w odpowiedniej ilości, posiadanie stosownych cech jakościowych, zrównoważenie czasu ich trwania z czasem trwania zobowiązań i dopasowanie do nich adekwatnych składników majątkowych. Ustalone w ten sposób środki własne mają zagwarantować zdolność do pokrycia strat na wypadek różnych sytuacji i zapewnić ciągłość działalności zakładu ubezpieczeń, a rola nadzoru nie ogranicza się tylko do skontrolowania dostępności wystarczającej ilości środków własnych, ale obejmuje również weryfikację, czy środki własne mają odpowiednią jakość i strukturę, stosowną do utrzymania prawidłowych relacji finansowych.

W Solvency II posiadanie przez zakład ubezpieczeń stosownej wysokości „odpowiednich” środków własnych w relacji do wymogów kapitałowych wciąż decyduje o pozytywnej ocenie jego wypłacalności, podobnie jak przewidują to reguły Solvency I. Jednak w Solvency II dopiero właściwe ukształtowanie wewnętrznej struktury tych środków – z punktu widzenia ustalonych reguł wypłacalności – jest determinantą bezpieczeństwa i prawidłowości prowadzonej działalności. Wynika to z różnicy w samej filozofii tworzonych regulacji i sprawowania nadzoru. W pewnym uproszczeniu można powiedzieć, że w Solvency I dana jest lista pozycji, które mogą stanowić środki własne i weryfikowany jest stan ilościowych tych pozycji. W Solvency II podejście jest nieco

48. J. Monkiewicz (red.), Podstawy ubezpieczeń. Mechanizmy i funkcje, tom I, Poltext, Warszawa 2000, ss. 266-270.

odmienne – określone zostały ramy i warunki, jakie muszą być spełnione dla środków własnych stanowiących pokrycie obowiązujących wymogów, a zakład ubezpieczeń ma wykazać, że jego środki własne owe warunki spełniają. Dopiero wtedy zostaną zaakceptowane przez nadzór i przyjmą postać „dopuszczonych” środków własnych, czyli takich, które w rozumieniu Solvency II mogą stanowić pokrycie wymogów kapitałowych i gwarantują bezpieczeństwo prowadzonej przez zakład ubezpieczeń działalności.

By nie doszło do upadłości zakładu ubezpieczeń prawidłowo przebiegać powinny wszelkie operacje zachodzące w różnych obszarach jego aktywności: odpowiednie kadry, ocena ryzyka i jego wycena w składce, tworzenie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, odpowiedni program reasekuracyjny, dobrze prowadzona działalność inwestycyjna, stosowne mechanizmy wewnętrznego zarządzania i kontroli wewnętrznej itp. Elementy te decydują o bezpiecznym prowadzeniu działalności, a parametr określający relację dopuszczonych środków własnych do wymogów kapitałów jest tylko nadzorczym odniesieniem umożliwiającym ocenę działalności. Jednakże, jako symptom dobrej lub złej sytuacji finansowej jest parametrem bardzo istotnym i wciąż pozostaje jednym z najbardziej użytecznych instrumentów nadzoru ubezpieczeniowego.

Wykaz źródeł:

Bijak W., *Praktyczne metody badania niewypłacalności zakładów ubezpieczeń*, Oficyna Wyd. SGH, Warszawa 2009.

CEIOPS, *Draft CEIOPS' Advice for Level 2 Implementing Measures on Solvency II: Own funds – Article 97 and 99 – Classification and eligibility*, Consultation Paper No. 46, CEIOPS-CP-46/09, 2 July 2009; http://www.knf.gov.pl/Images/090702%20CP46%20L2-Advice-Own-Funds-Classification-and-eligibility_tcm75-11339.pdf 16.09.2009 r.

Dyrektywa Rady z dnia 24 lipca 1973 r. w sprawie koordynacji ustaw, rozporządzeń i przepisów administracyjnych dotyczących podejmowania i prowadzenia działalności w dziedzinie ubezpieczeń bezpośrednich innych niż ubezpieczenia na życie (73/239/EWG).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 marca 2002 r. zmieniająca dyrektywę Rady 73/239/EWG w sprawie marginesu wypłacalności wymaganego od zakładów oferujących ubezpieczenia inne niż ubezpieczenie na życie (2002/13/WE).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 3 czerwca 2003 r. w sprawie działalności instytucji pracowniczych programów emerytalnych oraz nadzoru nad takimi instytucjami (2003/41/WE).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 czerwca 2006 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje kredytowe (2006/48/WE).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (2009/138/WE) – Solvency II.

Kriele M., Lim G., *Das Solvabilitätskapital in Solvency II*, „Versicherungswirtschaft Heft” 2004 Nr 14.

Kurek R., *Jakościowe elementy nadzoru ubezpieczeniowego*, W: *Studia ubezpieczeniowe*, red. J. Handschke, Zeszyty naukowe 127, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2009.

Łańcucki J., *Podstawy finansów ubezpieczeń gospodarczych*, PWN, Warszawa 1996.

Monkiewicz J. (red.), *Podstawy ubezpieczeń. Mechanizmy i funkcje*, tom I, Poltext, Warszawa 2000.

Projekt dyrektywy Solvency II – 10 lipca 2007 r. KOM (2007) 361 wersja ostateczna; http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/pl/com/2007/com2007_0361pl01.pdf 27.02.2008 r.

Ringwelska D., *Model wewnętrzny w systemie Wypłacalność II – droga do jego zatwierdzenia*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2010 nr 1.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 14 grudnia 1990 r. w sprawie określenia środków zaliczanych do środków własnych, sposobu wyliczenia i wysokości marginesu wypłacalności oraz minimalnej wysokości kapitału gwarancyjnego dla każdego rodzaju ubezpieczeń oraz dla działalności reasekuracyjnej. Dz. U. 1990 nr 89 poz. 525.

Sangowski T., *Gwarancje wypłacalności ubezpieczyciela*, w: *Ubezpieczenia w gospodarce rynkowej* cz. 2, praca zbior. pod red. A. Wąsiewicza, Oficyna Wyd. Branta, Bydgoszcz 1994.

Szymański G., *Badanie QIS5 – Podsumowanie piątego ilościowego badania wpływu QIS5 w Polsce*, http://www.knf.gov.pl/Images/QIS5_17-03-11_tcm75-25915.pdf.

Ustawa o działalności ubezpieczeniowej z 28 lipca 1990 r. Dz. U. Nr 59, poz. 344 z późn. zm.

Own funds of insurance companies – Solvency II perspective – SUMMARY

The ratio between capital requirements (required capital) and own funds allocated to cover it (available capital) is the main safety parameter used in Solvency I. Its verification and checking by supervisory bodies has become one of the most useful instruments created during the course of developing the sectoral insurance supervision. The ratio reflecting coverage of safety capitals with own funds is equally important in Solvency II regime, but the general rule "the higher own funds, the higher safety of the insurance company" has been supplemented with a complementary rule concerning a relevant quality of own funds.

The study presents the principles of the mechanism used for calculation of the amount of own funds acceptable in connection with Solvency II Directive, as well as analyses the differences between Solvency I and Solvency II. The differences result mainly from a different philosophy of assessment in both regimes, but the planes on which one can notice certain dissimilarities between the regimes are also functions played by own funds, time horizon of their calculation and availability, the need to manage them adequately to assets, the need for partner cooperation between the supervisor and the insurance company as regards allowing own funds as well as broadly and narrowly defined supervisory objectives. Although parameters which enable verification of maintaining correct financial ratios in both systems have been treated differently, the appropriate relation between own funds and required capital remains one of the most important elements of assessment of insurance companies' solvency in Solvency II.

ROBERT KUREK jest pracownikiem naukowym w katedrze Finansów i Rachunkowości Uniwersytetu ekonomicznego we Wrocławiu, na Wydziale Gospodarki Regionalnej i Turystyki w Jeleniej Górze.

Recenzenci: prof. zw. dr hab. Irena Jędrzejczyk, dr Jan Piątek.